

Joanna Wierzejska

Instytut Pedagogiki

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Znaczenie pracy w życiu młodzieży kończącej studia wyższe

The Significance of Work in the Lives of Young People Graduating from Universities

Abstract: The issue of value of work is the subject of numerous studies and scientific analyses. It is considered both in historical and contemporary dimension. In general, the evolution of views on human labour as well as the importance of work in life and social functioning of a human being are presented. The most common method of evaluating labour is identifying its place in the system of values, its role in the life of an individual, and various aspects of work cherished by an individual. This research perspective was adopted in the article by examining significance of work in the lives of young people graduating from universities. Research material was collected using a diagnostic survey which was accomplished through questionnaire technique among the Lublin university students about to enter workforce.

Keywords: value of work, university students, professional work

Wstęp

W każdym okresie historycznym pracy ludzkiej nadawano różne znaczenie. Raz traktowano ją jako zło konieczne, innym razem głoszono jej apoteozę¹.

¹ Zob. T. Pszczołowski, *Praca człowieka*, Warszawa, 1966; J. Sztumski, *Postawa wobec pracy jako miara wartości człowieka*. „Pedagogika Pracy”, 1975; T. Płużański, *Pojęcie pracy ludzkiej*, w: *Człowiek, praca, postępek społeczny*, W. Jędrzycki (red.), Warszawa, 1984; Jan Paweł II, *Laborem exercens*,

Współcześnie trudno wyobrazić sobie życie człowieka bez pracy, która nada mu sens i decyduje o jego jakości². Chociaż niewątpliwie można spotkać też ludzi gardzących pracą i żyjących kosztem innych. Jednak jest to margines. Powszechnie praca stanowi źródło zaspokajania różnych potrzeb człowieka i odgrywa kluczową rolę w jego życiu. Stwarza możliwość wypowiedzenia się przez wykonywane dzieło, wykorzystania posiadanych zasobów osobistych, stwarza możliwości indywidualnego rozwoju, stanowi źródło kontaktów społecznych, decyduje o pozycji społecznej, prestiżu i statusie materialnym, określa styl życia, jest regulatorem rytmu działania człowieka³. Często człowiek zaczyna w pełni doceniać wartość pracy, gdy ją traci, lub kończy aktywność zawodowa przechodząc na emeryturę. Dzieje się tak, ponieważ praca nie tylko nosi znamiona człowieka – jak pisał Jan Paweł II – ale w pracy człowiek odkrywa sens swojej egzystencji. Problem tkwi nie w tym czy powinniśmy pracować, lecz jaki rodzaj pracy odpowiada nam najbardziej. Wówczas praca stwarzać będzie możliwość twórczego działania, ponieważ „twórczością jest (...) nie tylko dokonanie oryginalnego dzieła, ale może być nią nawet reprodukcja, czy zwykła produkcja, jeżeli okaże się wysiłkiem umiłowanym, wolnym. Wysiłkiem, w którym indywidualność pragnie wyrazić sama siebie, niekoniecznie przez oryginalność przedmiotu, ale przez jego jakość, przez doskonały sposób wykonania”⁴. Aby normalnie funkcjonować, człowiek potrzebuje pracy tak samo, jak powietrza, pożywienia, snu czy kontaktu z innymi ludźmi⁵.

Kończąc studia wyższe młodzi ludzie mają określone marzenia, oczekiwania i plany zawodowe. W ich systemie wartości stanowiącym cele i dążenia życiowe znajdują się rzeczy ważne i mniej ważne, zjawiska i elementy rzeczywistości społecznej podlegające stałemu wartościowaniu. Wartościowanie to zmierza do uznania, jaka wartość jest „ważniejsza” od innej, jaka „stoi” na czele innych. Wśród tych wartości lokuje się także praca zawodowa i inne wartości z nią związane. Określają one także rolę pracy zawodowej we własnym życiu oraz formułują oczekiwania wobec przyszłej pracy.

w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, tom 1, Kraków, 1996; T. W. Nowacki, *Leksykon pedagogiki pracy*, Radom 2004; T. W. Nowacki, *Zawodoznawstwo*, Radom 1999.

² Zob. K. Obuchowski, *Przez galaktykę potrzeb. Psychologia potrzeb ludzkich*, Poznań 1999.

³ Zob. m.in. D. Dobrowolska, *Studia nad znaczeniem pracy dla człowieka*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974; J. E. Karney, *Psychopedagogika pracy. Wybrane zagadnienia z pedagogiki i psychologii*, Warszawa 2007; R. Bera, *Aksjologiczny sens pracy a poczucie jakości życia emigrantów polskich*, Lublin 2008.

⁴ J. Kuczyński, *Homo creator. Wstęp do dialektyki człowieka*, Warszawa 1979, s. 352–353.

⁵ Zob. H. Selye, *Stres okiełznany*, Warszawa 1978.

W zaprojektowanym i zrealizowanym w maju 2013 roku sondażu diagnostycznym wśród 203 studentów lubelskich uczelni: Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (81 osób), Uniwersytetu Przyrodniczego (62 osoby) i Politechniki Lubelskiej (60 osób) kończących edukację akademicką na poziomie drugim (tabela 1) dążyłam do zdiagnozowania wartości pracy poprzez określenie jej miejsca w systemie wartości życiowych, jak również roli pracy w życiu badanych osób i cenionych przez nich różnych aspektów pracy. Materiał empiryczny zebrałam osobiście techniką ankietową, posługując się Autorskim Kwestionariuszem Ankiety, w którym wykorzystałam skalę R. Boguszewskiego do oceny roli pracy w życiu człowieka⁶ oraz skalę R. Bery do określenia celów, dążeń życiowych⁷. Ponadto w AKA umieściłam skalę R. Bromberka do diagnozy wartości jakie wiążą z przyszłą pracą badane osoby⁸. Dane demograficzne badanej populacji przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Dane demograficzne badanej grupy z podziałem na uczelnię

Studenti	Płeć				Wiek								Miejsce zamieszkania			
	Kobiety		Mężczyźni		23		24		25		26		Wieś		Miasto	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
UMCS	45	22,2	36	17,7	29	14,3	43	21,2	4	2,0	5	2,5	34	16,7	47	23,6
PL	35	17,2	25	12,3	15	7,4	18	8,7	15	7,4	12	5,9	22	10,8	38	18,7
UP	57	28,1	5	2,5	18	8,9	36	17,7	7	3,4	1	0,5	29	14,3	33	16,3
Razem	137	67,5	66	32,5	62	30,5	97	47,8	26	12,8	18	8,9	85	41,9	118	58,1

Źródło: opracowanie własne

Analiza i dyskusja wyników badań

Analizując cele i dążenia życiowe studentów, przedstawiono im do oceny szesnaście wartości życiowych (wykres 1), którym przypisano następujące rangi: 5 – bardzo duże; 4 – duże; 3 – średnie; 2 – małe; 1 – bez znaczenia.

W hierarchii wartości życiowych badanych studentów na czoło wybijają się wartości życia rodzinnego. Szczęśliwe życie rodzinne ($M=4,49$) i dobre zdrowie własne i rodziny ($M=4,43$). Okazuje się, że wartości te jako bardzo ważne lub ważne wybrało od 85,7% do 86,7% badanych studentów. Średnie znaczenie tym

⁶ R. Boguszewski, *Cele i dążenia życiowe Polaków*, Komunikat z badań CBOS, Warszawa 2006.

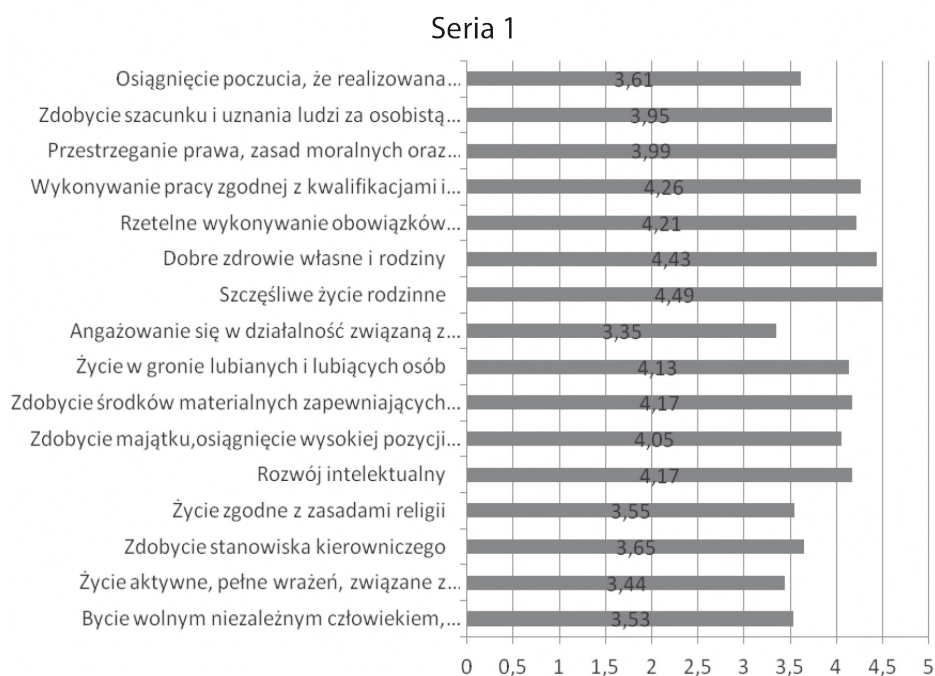
⁷ R. Bera, *Aksjologiczny sens pracy a poczucie jakości życia...*, dz. cyt.

⁸ B. Bromberek, *Młodzież studencka- jej kształcenie i koncepcja życia*, Warszawa-Łódź 1988.

wartościom nadaje od 9,9% do 11,3% respondentów, a dla pozostałych od 3,0% do 3,5% są to wartości mało ważne. Należy zauważyć, iż nikt nie uznał wartości rodzinnych jako nieważnych w swoim życiu. Preferowanie dobrego zdrowia własnego i rodziny różnicuje typ uczelni ($p < 0,002$). Bardziej cenią tę wartość studenci Politechniki Lubelskiej niż Uniwersytetu Przyrodniczego czy też UMCS.

Tuż za nimi lokują się wartości związane z pracą: wykonywanie pracy w zawodzie zgodnym z zainteresowaniami, pracy dającej satysfakcję ($M=4,26$) i rzetelne wykonywanie obowiązków służbowych, dobra i solidna praca ($M= 4,21$).

Wykres 1. Hierarchia wartości życiowych badanej młodzieży kończącej studia wyższe (dane na skali od 1 do 5)

Źródło: opracowanie własne

Wykonywanie pracy w zawodzie zgodnym z zainteresowaniami, pracy dającej satysfakcję jest bardziej ważne dla kobiet niż dla mężczyzn ($p < 0,015$) podobnie jak rzetelne wykonywanie obowiązków, dobra i solidna praca ($p < 0,032$). Ze szczegółowej analizy wynika, że bardzo duże lub duże znaczenie pracy nadaje od 81,3% do 82,3%. Od 14,8% do 15,8% badanych pracy przypisuje w swoim życiu

średnie znaczenie, a małe 2,0%. Jedyne 2 osoby uważają, że praca nie ma dla nich żadnej wartości.

Do ważnych wartości w swoim życiu badani studenci zaliczyli także: zdobycie środków materialnych zapewniających rodzinie przynajmniej przeciętny poziom życia ($M=4,17$), doskonalenie wiedzy i umiejętności (podwyższanie kwalifikacji) ($M=4,16$), życie w gronie lubianych i lubiących osób (dobre relacje społeczne z innymi ludźmi) ($M=4,13$). Podkreślano także znaczenie zdobycia środków materialnych umożliwiających wysoki poziom konsumpcji lub gromadzenia dóbr ($M=4,05$). Jak ustalono bardzo duże lub duże znaczenie tym wartością przypisuje od 76,8% badanych do 81,3%. Przeciętne znaczenie mają te wartości dla 15,2% do 20,2%. Małą rolę pełnią analizowane wartości dla nielicznych respondentów, od 2,0% do 5,4%. Pojedynczym osobom od 0,5% do 2,0% nie zależy na tych wartościach.

Życie w gronie lubianych i lubiących ludzi jest bardziej ważne dla kobiet niż mężczyzn ($p<0,022$), podobnie jak zdobycie środków materialnych zapewniających rodzinie przeciętny poziom życia ($p<0,046$) czy doskonalenie wiedzy i umiejętności (podwyższanie kwalifikacji) ($p<0,047$). Okazuje się że wraz z wiekiem badanych osób maleje dążenie do zdobycia środków materialnych zapewniających rodzinie przeciętny poziom życia, znacznie zaś rosną oczekiwania w tym zakresie ($r=-0,16$). Jak wykazują analizy statystyczne analizowana wartość częściej jest preferowana przez studentów Uniwersytetu Przyrodniczego niż studentów UMCS ($p<0,006$).

Należy zauważyć, iż wartości te uznane jako ważne lub bardzo ważne w życiu badanych studentów kończących edukację akademicką podporządkowane są naczelnym ich dążeniom, mają służyć realizacji priorytetów życiowych poprzez z jednej strony zapewnienie niezbędnych, a nawet bardzo dobrych warunków materialnych funkcjonowania rodziny oraz doskonalenie profesjonalne decydujące o jakości wykonywanej pracy i rozwoju zawodowym.

W dalszej kolejności badani studenci wskazywali na znaczenie w ich życiu: przestrzegania prawa, zasad moralnych oraz innych norm regulujących współżycie między ludźmi ($M=4,00$), zdobycie szacunku i uznania ludzi za osobistą postawę i codzienną działalność ($M=3,95$), zdobycie stanowiska kierowniczego ($M=3,66$) i osiągnięcie poczucia, że realizowana działalność jest użyteczna dla innych ludzi (społeczeństwa, kraju) ($M=3,61$). A więc dążenie do wysokiego statusu społecznego poprzez osiągnięcie prestiżu za przejawianą aktywność zawodową i służbę społeczną. Przedstawione wartości najwyżej ceni od 54,5% do 70,4% respondentów. Przeciętne znaczenie mają te wartości dla 7,4% – 25,1% badanych studentów, a od

3,9% do 11,8% przypisuje im małe znaczenie w swoim życiu. Natomiast nie zależy na tych wartościach nielicznym studentom – od 1,0 do 4,9%.

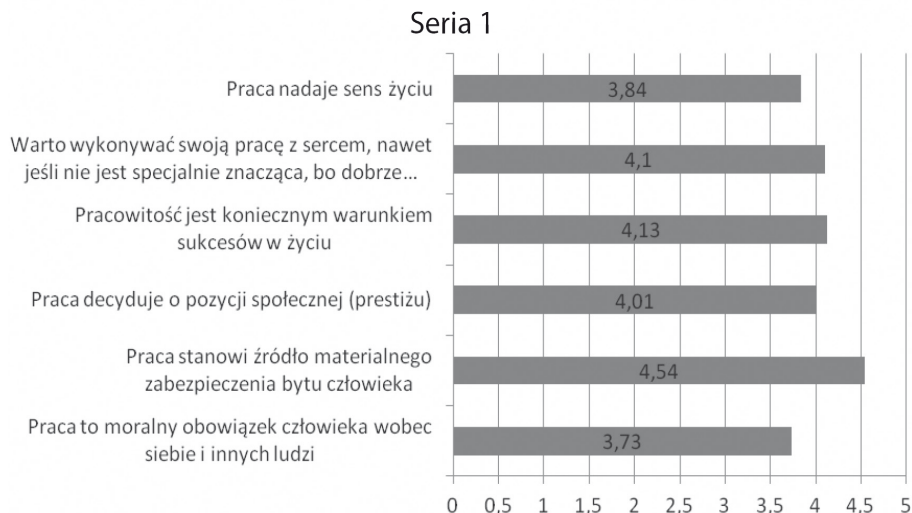
Przy czym przestrzeganie prawa, zasad moralnych oraz innych norm regulujących współżycie między ludźmi bardziej cenią kobiety niż mężczyźni ($p < 0,000$). Wraz z wiekiem wzrasta wśród studentów dążenie, aby w swoim życiu osiągnąć poczucie, że realizowana działalność jest użyteczna dla innych ludzi (społeczeństwa, kraju) ($r = 0,15$). Wartość ta częściej też jest preferowana przez studentów Politechniki Lubelskiej niż UMCS ($p < 0,019$).

Na dole hierarchii wartości życiowych badanych studentów znalazły następujące cele, dążenia życiowe: postępowanie zgodne z przykazaniami religii ($M = 3,55$), bycie wolnym, niezależnym człowiekiem, cieszącym się życiem, pełnym zabawy i rozrywki ($M = 3,53$), życie aktywne, pełne wrażeń, związane z ryzykiem ($M = 3,44$). Wartości te pełnią kluczową rolę jedynie w życiu małej grupy respondentów – od 50,6% do 62,0%. Przeciętne znaczenie przywiązuje do realizacji tych celów, dążeń życiowych od 20,2% do 25,% badanych. Małe znaczenie odgrywają te wartości w życiu od 10,3% do 17,2% badanych. Na ogół nie przywiązuje do nich w ogóle znaczenia od 6,4% do 9,4% respondentów.

Jak się okazuje badani studenci różną pojmują rolę pracy w życiu człowieka (wykres 2).

Dominuje stwierdzenie wśród badanych studentów, że praca stanowi źródło materialnego zabezpieczenia bytu człowieka ($M = 4,54$), a pracowitość jest koniecznym warunkiem sukcesów w życiu ($M = 4,13$). Dlatego warto wykonywać swoją pracę z sercem, nawet jeśli nie jest specjalnie znacząca, bo dobrze wykonywana praca jest źródłem satysfakcji ($M = 4,10$). Praca decyduje też o pozycji społecznej (prestżu) człowieka w społeczeństwie ($M = 4,01$). Tym samym określając rolę pracy w życiu człowieka badani studenci nadali jej głównie charakter instrumentalny. Wyraźnie mniej było wskazań na pracę jako wartość autoteliczną (samą w sobie), wyrażającą się w przekonaniu badanych osób, że praca nadaje sens ludzkiemu życiu ($M = 3,84$) i stanowi moralny obowiązek człowieka wobec siebie i innych ludzi ($M = 3,73$). Częściej etos pracy jest wartością preferowaną przez mężczyzn niż kobiety ($p < 0,000$).

Wykres 2. Stwierdzenia opisujące rolę pracy w życiu człowieka (dane według średnich na skali od 1 do 5)

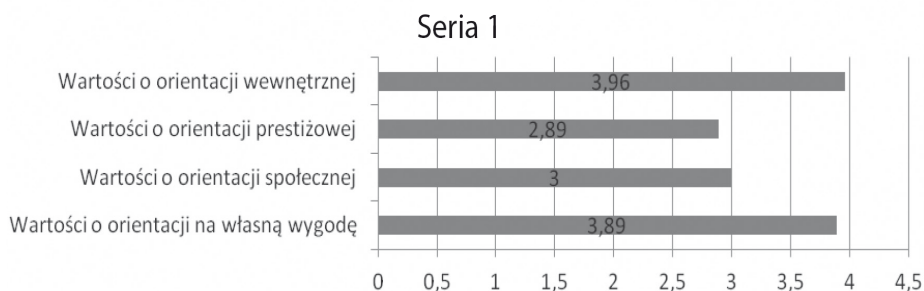

Źródło: opracowanie własne

Okazuje się, że przedstawione przeze mnie wyniki zasadniczo różnią się od tych, które uzyskano w 2006 roku w badaniach CBOS na reprezentatywnej grupie Polaków. Zarysowały się w nich również dwa podejścia wobec pracy: autoteliczne i instrumentalne. Jednak dominowało wyraźnie przekonanie, że praca ma wartość sama w sobie, co pozwala mówić o swoistym etosie pracy Polaków. Składają się nań przekonania, że warto być pracowitym, że dobre wykonywanie obowiązków wcześniej czy później przyniesie nagrodę lub sukces, że praca stanowi sens egzystencji oraz, że warto wykonywać swoją pracę z sercem, gdyż stanowi moralny obowiązek człowieka⁹. Natomiast w moich badaniach studenci częściej wartościują pracę w kategoriach instrumentalnych, mniej traktują ją jako wartość autoteliczną będącą egzemplifikacją etosu pracy.

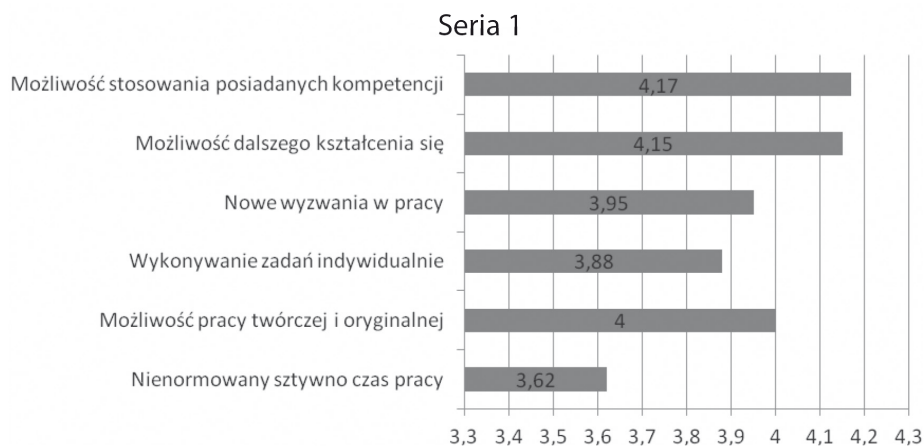
Oceniając różne wartości i oczekiwania jakie wiążą z wykonywaną pracą okazało się, że kluczową rolę odgrywa orientacja wewnętrzna ($M=3,96$). Orientacja ta określa możliwość wykorzystania w pełni w przyszłej pracy posiadanych kompetencji, wykonywania pracy zapewniającej rozwój zawodowy i podmiotowość oraz orientacja na własną wygodę ($M=3,89$) dająca przede wszystkim gwarancję stałej pracy, wysoki dochód czy miejsce pracy blisko domu i dużo wolnego czasu.

⁹ Zob. R. Boguszewski, *Cele i dążenia życiowe Polaków...*, dz. cyt., s. 3–4.

Wykres 3. Wartości związane z pierwszą pracą (dane według średnich na skali od 1 do 5)

Źródło: opracowanie własne

Wartości o orientacji społecznej związane z dążeniem do pomagania innym, praca na rzecz mniejszych lub większych zbiorowości społecznych i troska o dobre relacje z innymi ludźmi ($M=3,00$), jak i wartości o orientacji prestiżowej obejmujące możliwości awansowania, kierowania i posiadania wysokiego prestiżu społecznego ($M=2,89$) schodzą na plan dalszy.

Wykres 4. Wartości o orientacji wewnętrznej (dane według średnich na skali od 1 do 5)

Źródło: opracowanie własne

Ze szczegółowych danych (wykres 4) wynika, że osoby o orientacji wewnętrznej bardzo duże znaczenie przywiązują do możliwości wykorzystania posiadanych kompetencji i wykazania się swoim profesjonalizmem zawodowym (82,3% wskazań). Kwestia ta jest umiarkowanie ważna dla co ósmego respondenta

(12,8%), a nieistotna dla 4,9% badanych. Należy odnotować, że szczególnie cennieńszą wartością związaną z przyszłą pracą dla ponad $\frac{3}{4}$ badanych (78,8%) jest możliwość dalszego kształcenia się, wzbogacania wiedzy i umiejętności prowadzącej do mistrzostwa w wykonywanym zawodzie. Co siódmy badany (14,8%) przejawia przeciętne zainteresowanie możliwością podnoszenia swoich kwalifikacji, natomiast 6,4% szukając pierwszej pracy nie będzie brał pod uwagę dalszego kształcenia się.

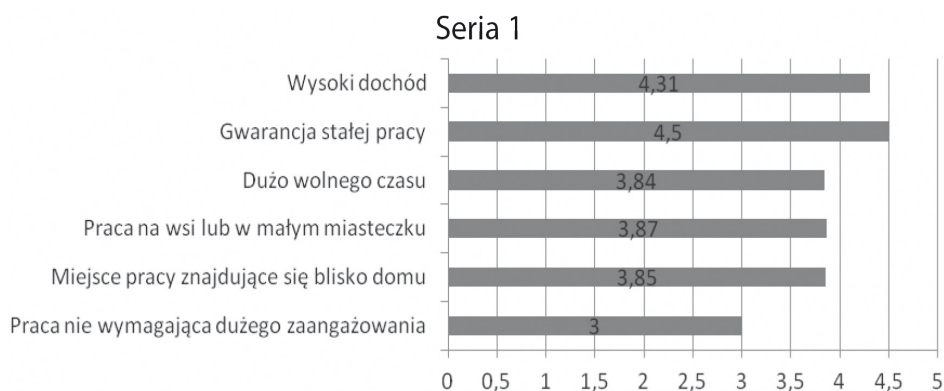
Możliwość stosowania posiadanej wiedzy i umiejętności bardziej cenią kobiety niż mężczyźni ($p < 0,004$).

Nowe pokolenia pracowników przygotowując się do pełnienia przyszłych ról zawodowych nastawione są na kreatywne rozwiązania dające lepsze perspektywy na utrzymanie zatrudnienia oraz odczuwania satysfakcji z wykonywanych obowiązków. Pracę twórczą i oryginalną preferuje niemal $\frac{3}{4}$ respondentów (72,4%). Natomiast nie przywiązuje do tego większego znaczenia co piąty badany (20,2%), a częściej niż co trzynasty (7,4%) woli poświęcić się pracy, która nie wymaga zbyt dużego zaangażowania wyobraźni. Warta podkreślenia jest ambicja zawodowa badanych studentów. Możliwość pracy stawiającej wciąż nowe wyzwania jest bardzo istotna dla 71,5% badanych. Częściej niż co piąty respondent (17,7%) podejmując pierwszą pracę w niewielkim stopniu będzie przywiązywał do tego znaczenie, a nie jest to istotne dla 10,8% badanych osób. Okazuje się, że przyszli pracownicy są przede wszystkim indywidualistami i cenią sobie wykonywanie zadań „na własny rachunek” (71,4% wskazań). Średnie znaczenie przywiązuje do indywidualnej pracy co piąty badany (19,7%), a co jedenastemu badanemu (8,9%) jest obojętne czy będzie pracował sam czy w zespole. Nienormowany sztywno czas pracy nie jest aż tak ważny w przyszłej pracy (16,7% odpowiedzi). Co czwarty badany (27,1%) ma odczucia ambiwalentne i uzależnił tę kwestię od zasad obowiązujących w przyszłym środowisku pracy, natomiast dla ponad połowy respondentów (56,2%) nienormowany sztywno czas pracy jest istotnym czynnikiem decydującym o wyborze przyszłej pracy. Ten aspekt pracy jest bardziej ceniony przez kobiety, niż przez mężczyzn ($p < 0,039$) oraz przez studentów Politechniki Lubelskiej niż studentów Uniwersytetu Przyrodniczego czy UMCS ($p < 0,031$). Natomiast możliwość pracy stawiającej wciąż nowe wyzwania jest bardziej istotna dla mężczyzn niż kobiet ($p < 0,013$).

Zebrane dane wskazują, że badani studenci preferujący orientację na własną wygodę cenią sobie w sposób szczególny gwarancję zatrudnienia. Należy stwierdzić, że dla 89,6% badanych wartość ta ma bardzo istotne znaczenie, decyduje

bowiem o możliwości usamodzielnienia się, realizacji obranej ścieżki rozwoju zawodowego.

Wykres 5. Wartości o orientacji skierowanej na własną wygodę (dane wg średnich na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza nie, a 5 tak)

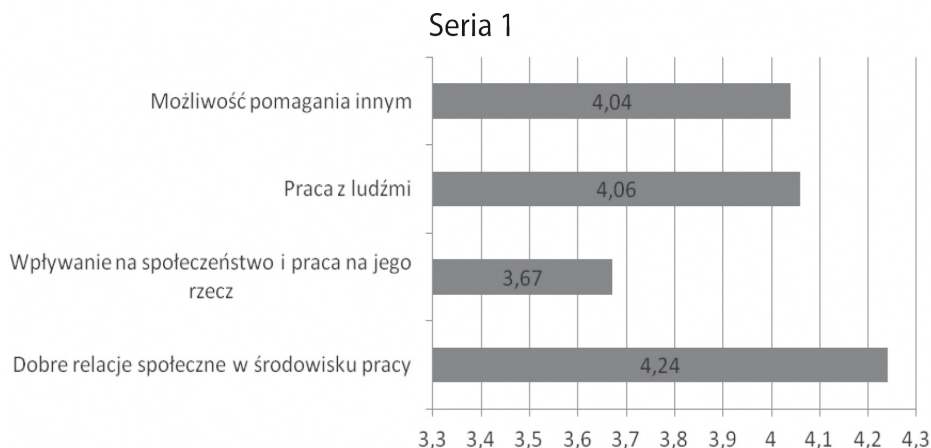
Źródło: opracowanie własne

Umiarkowanie ważna jest stabilizacja zatrudnienia dla co trzynastego respondent (8,4%), a nieistotna jedynie dla 2,0% studentów. Kobiety w większym stopniu przywiązują znaczenie do gwarancji stałej pracy niż mężczyźni ($p < 0,050$). Z przyszłą pracą oczekiwania wysokiego dochodu wiąże ponad $\frac{3}{4}$ badanych (84,2%), przeciętny poziom aspiracji płacowych wyraża 13,3% badanej grupy, a oczekiwania takie są nieistotne jedynie dla pojedynczych osób (2,5%). Dla części niż co drugiego respondenta ważne jest aby pracować na wsi lub w małym miasteczku (68,0%). Jest to kwestia średnio ważna dla prawie co piątego badanego (18,7%). Pozostali badani (13,3%) przywiązują bardzo małe znaczenie do pracy w małym środowisku. Ważność miejsca pracy znajdujące się blisko miejsca zamieszkania podkreśla 67,5% studentów kończących edukację wyższą. Dla podobnego odsetka badanych osób kryteria te są ambiwalentne (15,8%) lub zupełnie nie istotne (16,7%) w odniesieniu do przyszłej satysfakcjonującej pracy. Ponad połowa badanych pragnęłaby aby ich praca nie była czasowo zbyt absorbująca (67,5% odpowiedzi). Umiarkowane znaczenie ma czas wolny będący do dyspozycji po wykonywanej pracy również dla co szóstego respondenta (15,8%). Pozostali badani (16,7%) nie mają takich oczekiwań. Jak ustalono, prawie 1/3 badanych (30,0%) pragnęłaby aby ich przyszła praca nie wymagała dużego zaangażowania. Rozkład

udzielanych odpowiedzi wygląda podobnie w przypadku odczuć ambiwalentnych do kwestii absorbującej pracy (35,5%) jak i zdecydowanie odrzucających atrakcyjność pracy mierzonej tą kategorią (34,5%). Oczekiwanie to częściej wyrażają studenci UMCS i Uniwersytetu Przyrodniczego niż studenci Politechniki Lubelskiej ($p < 0,002$).

Analizując wartości o orientacji społecznej (wykres), na czoło wybijają się oczekiwania badanych dotyczące dobrego ułożenia sobie relacji społecznych w środowisku pracy zarówno w wymiarze wertrykalnym, jak i horyzontalnym (86,7% wskazań).

Wykres 6. Wartości o orientacji społecznej (dane według średnich na skali od 1 do 5)

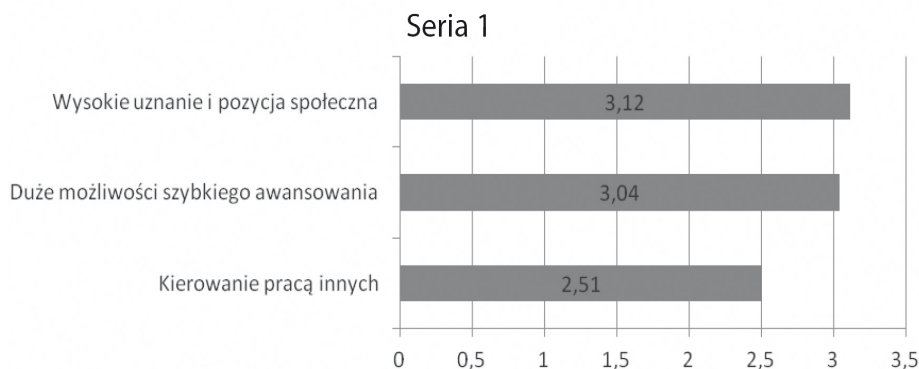
Źródło: opracowanie własne

Przeciętne znaczenie do dobrych stosunków społecznych przywiązuje jedynie co dziesiąty badany (11,3%), a nie jest to istotne dla 2,0% lubelskich studentów. Ten aspekt pracy bardziej istotny jest dla kobiet niż mężczyzn ($p < 0,001$). Podkreślić należy, że pracę z ludźmi niż z przedmiotami jako istotną i bardzo istotną wartość określa 71,9% badanych. Co piąty respondent przywiązuje do tej kwestii średnie znaczenie (19,2%), a dla 8,9% badanych kwestia ta jest mało istotna lub zupełnie bez znaczenia. W wysokim stopniu, bo aż 75,4% badanych jest przekonanych, że w przyszłej pracy będą mogli pomagać innym, tym samym realizować misję społeczną swojego przyszłego zakładu pracy. Możliwość niesienia pomocy innym jest średnio ważna dla co piątego respondenta (20,2%), a nieistotna dla 4,4% badanych. Możliwość pomagania innym cenią bardziej kobiety niż

mężczyźni ($p < 0,006$). Ponad połowa badanych (60,1%) chciałaby również swoją pracą wpływać na rzecz polepszenia sytuacji w społeczeństwie. Dla co drugiego respondenta (19,2%) jest to kwestia drugorzędna w przyszłej pracy. Natomiast 8,9% badanych studentów nie przywiązuje do tej misji społecznej żadnego znaczenia. Wartość ta jest bardziej preferowana przez studentów Politechniki Lubelskiej niż studentów Uniwersytetu Przyrodniczego czy UMCS ($p < 0,006$).

Orientację prestiżową szczególnie w odniesieniu do wysokiego uznania i posiadania znaczącej pozycji społecznej w przyszłej pracy w największym stopniu preferuje 69,0% respondentów. Przeciętnie ważna jest to kwestia dla co czwartego badanego (24,1%), a nieistotna dla 6,9% badanych studentów. W przyszłej pracy również prawie $\frac{3}{4}$ badanej populacji (70,4 %) bardzo pragnęłyby aby istniały duże możliwości szybkiego awansowania. Umiarkowane oczekiwania w tym względzie przejawia co czwarty respondent (23,2%), a pozostali na ogół nie mają takich oczekiwań (6,4% głosów).

Wykres 7. Wartości o orientacji prestiżowej (dane wg średnich na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza nie, a 5 tak)

Źródło: opracowanie własne

Okazuje się, że niewiele ponad połowa badanych (53,7%) ma ambicje i pragnie kierować pracą innych osób, natomiast prawie co piąty student (17,2%) nie przejawia zainteresowania funkcją kierowniczą. 29,1% badanych uzależnia kierowanie pracą innych od zaistniałej sytuacji zawodowej, a zatem wykazuje przeciętne aspiracje kierownicze.

Podsumowanie

Reasumując należy skonstatować, iż preferowane wartości życiowe wskazują, że studenci dążą do ustabilizowanego życia, w którym rodzina stanowi swoisty filar, na którym buduje się inne wartości. Podkreślić należy bardzo wysokie usytuowanie pracy zawodowej w tym systemie, bezpośrednio za wartościami życia rodzinnego. Studenci pragną bowiem zarówno pracy adekwatnej do ich przygotowania zawodowego mając świadomość, że tylko taka będzie źródłem satysfakcji, ale chcą wykonywać ją najlepiej tak, jak tylko będą potrafili. Orientacja ta będąca prorodzinną i pro zawodową stanowi dla badanych studentów nastawienie do otaczającego świata, bez której nie są zdolni do życia w otaczającym świecie¹⁰. Tym samym preferowane przez studentów kończących studia wyższe wartości rodzinne i pracy stanowią cele życiowo ważne oraz mieszczą w sobie środki ich realizacji. Dlatego przypisać im należy w życiu badanych osób sens egzystencjalny.¹¹ Jak się okazuje orientacja ta również występuje najczęściej w innych prowadzonych badaniach empirycznych¹².

Praca jawi się badanym studentom przede wszystkim jako cel do realizacji innych wartości. W znacznie mniejszym stopniu jest wartością samą w sobie (autoteliczną). Z wykonywaną pracą wiążą wartości o orientacji wewnętrznej polegające na dążeniu do wykorzystania zdobytej wiedzy, nabytych umiejętności oraz dalszego doskonalenia profesjonalnego w postaci kursów i szkoleń, tak aby nadążyć za zmianami społecznymi, organizacyjnymi, technicznymi i technologicznymi. Pragną wykonywać pracę twórczą i oryginalną zawierającą wciąż nowe wyzwania. Jednocześnie ważna jest dla nich gwarancja zatrudnienia, wysoki dochód, praca blisko miejsca zamieszkania. Cechuje ich indywidualizm, na plan dalszy schodzą wartości społeczne, chęć pomagania innym i działalność na rzecz środowiska społecznego. Małą wagę przywiązują też do kierowania pracą innych i do prestiżu społecznego. Orientacji na pracę nie różnicuje typ uczelni.

Uogólniając analizowany system wartości młodzieży kończącej studia wyższe można stwierdzić, że realizacja tak uhierarchizowanych wartości ma zapewnić jej osiągnięcie celów zorientowanych na rodzinę i pracę zawodową. Można

¹⁰ Zob. A. Różański, *Orientacje edukacyjne menedżerów w warunkach gospodarki posttransformatywnej*, Lublin 2011, s. 55n.

¹¹ Zob. T. Hejnica-Bezwińska, *Orientacje życiowe młodzieży*, Bydgoszcz 1991, s. 44.

¹² Zob. D. Dobrowolska, *Studia nad znaczeniem pracy dla człowieka...*, dz. cyt.; J. E. Karney, *Człowiek w środowisku pracy...*, dz. cyt.; J. Jezior, *Wartość pracy. Studium socjologiczne na podstawie badań w regionie środkowowschodniej Polski*, Lublin 2005; R. Boguszewski, *Cele i dążenia życiowe Polaków...*, dz. cyt.

tu dostrzec model spokojnego ustabilizowanego życia, w którym młodzi ludzie będą się spełniać poprzez swoją aktywność zawodową w wybranej przez siebie profesji, nie zapominając o godziwych warunkach życia, rozwoju zawodowym. Natomiast w sposób mało dyrektywny traktują zasady wyznawanej religii, odrzucają przy tym na ogół życie hedonistyczne, ryzykowne, będące zaprzeczeniem stabilizacji życiowej.

Literatura przedmiotu

- Bera R., *Aksjologiczny sens pracy a poczucie jakości życia emigrantów polskich*, Lublin 2008.
- Boguszewski R., *Cele i dążenia życiowe Polaków*, Komunikat z badań CBOS, Warszawa 2006.
- Bromberek B., *Młodzież studencka – jej kształcenie i koncepcja życia*, Warszawa–Łódź 1988.
- Dobrowolska D., *Studia nad znaczeniem pracy dla człowieka*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.
- Hejnicka-Bezwińska T., *Orientacje życiowe młodzieży*, Bydgoszcz 1991.
- Jan Paweł II, *Laborem exercens*, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, Kraków 1996.
- Jezior J., *Wartość pracy. Studium socjologiczne na podstawie badań w regionie środkowoschodniej Polski*, Lublin 2005.
- Karney J. E., *Człowiek w środowisku pracy: wybrane zagadnienia*, Warszawa 1988.
- Karney J. E., *Psychopedagogika pracy. Wybrane zagadnienia z pedagogiki i psychologii*, Warszawa 2007.
- Kuczyński J., *Homo creator. Wstęp do dialektyki człowieka*, Warszawa 1979.
- Nowacki T. W., *Leksykon pedagogiki pracy*, Radom 2004.
- Nowacki T. W., *Zawodownawstwo*, Radom 1999.
- Obuchowski K., *Galaktykę potrzeb. Psychologia potrzeb ludzkich*, Poznań 1999.
- Płużański T., *Pojęcie pracy ludzkiej*, w: *Człowiek, praca, postęp społeczny*, W. Jędrzycki (red.), Warszawa 1984.
- Pszczółowski T., *Praca człowieka*, Warszawa 1966.
- Różański A., *Orientacje edukacyjne menedżerów w warunkach gospodarki posttransformatywnej*, Lublin 2011.
- Selye H., *Stres okiełznany*, Warszawa 1978.
- Sztumski J., *Postawa wobec pracy jako miara wartości człowieka*, „Pedagogika Pracy” 1975.